

УДК 378:338.48

М. Б. Гункевич

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОЦЕСІВ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку світового господарства одну з ключових ролей в національних економіках багатьох країн відіграє туризм, який поступово стає однією з найпопулярніших форм змістовного проведення дозвілля. Якісний туристичний продукт – це результат грамотної праці відповідних фахівців різноманітних напрямків (менеджерів туристичної організації, готельного та ресторанного бізнесу, аніматорів на курортах тощо), а тому їх підготовка – це чи не найважливіший етап формування власне самого розвитку туристичної галузі в майбутньому. Тому питання кваліфікованої та високопрофесійної підготовки кадрів у сфері туризму, безперечно, є актуальним, тим паче, що туризм офіційно проголошений як пріоритетна галузь національної економіки України на державному рівні [1].

В Україні питання туристичної освіти широко розглядається в дослідженнях В. Андрущенка, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало, В. Федорченка, С. Сисоєва (дослідження теоретико-методологічних основ професійної освіти фахівців туристичної галузі), В. Квартальнова, Я. Антошкевича, А. Барчак, А. Козінської, В. Белецького (питання історії становлення та сучасних тенденцій розвитку туристичної галузі і туристичної освіти в Україні) та інші.

Метою даної статті виступає дослідження сучасного стану процесу підготовки фахівців туристичної галузі в Україні, відображення адекватності освіти до практичних потреб галузі, а також використання закордонного досвіду щодо підготовки кадрів у сфері туризму.

На думку більшості сучасних авторів, кваліфікація кадрів у туризмі повинна визначатися за двома критеріями: професійним та особистісним. Вимоги особистісного характеру можуть бути загальними (порядність, тактовність, витримка, почуття гумору тощо) та професійно значимими (комунікабельність, відповідальність, доброзичливість, культура поведінки та мовлення, знання деяких питань економіки, політики). Відповідні риси характеру формують мотивацію у виборі професії, тому вже на перших етапах професійної орієнтації потрібно виявляти людей, потенційно здатних до роботи в даній галузі [2].

Крім того, професійна підготовка фахівців для сфери туризму включає такі компоненти, як пізнавальний, функціональний, діяльнісний, особистісний. При цьому: пізнавальний компонент відображає зміст професійної підготовки фахівців сфери туризму; функціональний – професійну підготовку фахівців сфери туризму до виконання професійних функцій; діяльнісний – професійну підготовку майбутніх

фахівців сфери туризму до здійснення різних видів професійної діяльності в умовах реального виробництва; особистісний - формування особистості фахівця сфери туризму, його особистісних якостей та професійної культури [3].

На сьогодні в Україні підготовкою фахівців галузі туризму займаються більше 80 вищих навчальних закладів та ще більше професійних закладів нижчого рівня акредитації. Це, безумовно, сприяє розвитку туристичної галузі, але низький ступінь співробітництва між закладами професійної туристичної освіти та підприємствами не дає можливості для становлення високоякісного не тільки теоретичного, а й практичного аспекту освіти [4, с. 1].

В цілому туристична галузь потребує підготовки фахівців за 5-ма основними напрямками:

- менеджери туризму та рекреації, які забезпечують розробку туристично-рекреаційного, оздоровчо-розважального обслуговування турів та організацію обслуговування на туристичних маршрутах;

- фінансові менеджери (економісти), які забезпечують бізнес-планування та організацію комерційної й підприємницької діяльності в туристичних установах та фірмах;

- аніматори (фахівці з організації та розробки програм спілкування та організації дозвілля, рекреаційно-оздоровчих та реабілітаційних заходів під час організації туристичної діяльності в окремих групах та установах;

- фахівці, які відповідають за розробку та реалізацію спеціальних циклів туристично-рекреаційних занять (інструктори-методисти, гіді-провідники, тренери тощо);

- фахівці з культурно-пізнавального туризму, екскурсійної та музейної справи [2].

В Україні здійснюється підготовка фахівців всіх перелічених вище напрямів, проте незалежно від спеціалізації однією з постійних проблем для випускників ВНЗ стає недостатність здобутих практичних навичок, коли роботодавцям необхідно проводити навчання співробітників вже на робочому місці, втрачаючи не тільки час, а й кошти, що спричиняє до своєрідного парадоксу – підприємство ставить вимогу мати обов'язковий досвід роботи в туризмі при прийомі на нове місце праці в той час, як випускник ВНЗ не може здобути цього досвіду, оскільки не може знайти роботу з цієї ж причини. Це все збільшує рівень безробіття серед молоді, яка досягла хороших результатів у навчанні, здобула дипломи про вищу освіту в галузі туризму, але не може працевлаштуватися через брак практичних навичок. Хоча, варто відзначити, якість теоретичної підготовки фахівців у галузі туризму в Україні є на високому рівні.

Особливістю формування змісту навчання кадрів для сфери туризму є орієнтація їх на світовий досвід теоретичної і практичної професійної підготовки, формування ієрархічного рівня туристичної

діяльності відповідно до рівнів зайнятості у сфері туризму. Так, навчальні заклади України, які займаються підготовкою майбутніх кадрів в галузі туризму, можуть скористатися практичним досвідом Польщі, яка від недавнього використовує наступні особливості щодо покращення практичної підготовки фахівців туристичної індустрії:

- студенти можуть висловити свої побажання та окреслити перспективи проходження практики відповідно до свого індивідуального плану підготовки;

- при організації практичної підготовки допускаються відступи від основної програми практики, передбачені регламентом навчального закладу й зумовлені особливостями індивідуального плану проходження практики студентом, специфікою діяльності бази практики,

- за умови відповідної згоди навчального закладу можливе введення інноваційних форм проходження практики: стажування за кордоном, практика при частковому працевлаштуванні студента, що дає можливість безпосередньо включитись у професійну діяльність;

- студенти мають можливість у повній мірі скористатись перевагами навчання, побудованого за принципом по черговості в умовах професійного середовища [5].

В Единбурзі кожний студент на спеціальності «туризм» може пройти шестимісячну практику в туристичній фірмі. Перед її проходженням складається план практики, назначається зі сторони навчального закладу опікун, який є відповідальний за реалізацію даної програми. Є також опікун зі сторони туристичної фірми, який відповідає за навчання практиканта. Дана практика ділиться на два періоди. За перші два місяці студент є учасником усієї діяльності на фірмі. Наступний період, студент під керівництвом опікуна займає посаду у фірмі і трактується як працівник фірми, отримуючи за це винагороду. Після шести тижнів кожний студент має здати екзамен, який передбачений в програмі практики. Очевидно, що відбувається все це, завдяки співпраці навчального закладу і туристичних фірм [5].

Вітчизняні реалії процесу підготовки фахівців галузі туризму часто показують, що теоретична підготовка кадрів в Україні в більшості проводиться належним чином та в достатньому обсязі охоплює різноманітні необхідні дисципліни та навчальні предмети, але під час проходження практики значна кількість туристичних підприємств не хоче витратити свій час для влаштування на практику студентів, або ж використовує їхню практику в якості безкоштовної робочої сили для дрібних доручень (наприклад, в якості кур'єрів), що пізніше негативно позначається на практичній підготовці цих студентів.

Крім того, варто враховувати той факт, що проходження практики студентів в переважній більшості припадає на кінець весни – початок літа, коли в туристичних компаніях проходить пік сезону і туристичної активності споживачів, а тому підприємці неохоче погоджуються на присутність практиканта, якого треба навчати роботі, забираючи тим

самим час в інших працівників фірми, а, отже, і майбутній прибуток компанії. Звідси можна зробити висновок, що для більш якісного процесу набуття практичних навичок майбутніми фахівцями галузі туризму, навчальним закладам можна запропонувати змінити час проходження практики на такий, який би відповідав міжсезонню в турфірмах.

Отже, звідси можна зробити висновок, що на сьогодні в Україні туристична освіта знаходиться на досить високому рівні, особливо зі сторони теоретичного навчання, проте існують деякі проблеми щодо практичної підготовки потенційних кадрів в галузі туризму, спричинені доволі низьким рівнем взаємодії навчальних закладів та підприємств туристичної індустрії. Тому важливим залишається питання ефективної співпраці між ВНЗ та туристичними компаніями, оскільки обидві сторони зацікавлені в якісній підготовці фахівців туризму – ВНЗ прагнуть забезпечити свою престижність та якість освіти, а підприємці хочуть залучати до праці висококваліфікованих кадрів.

Список використаної літератури

- 1. Закон** України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-В.
- 2. Філоненко І.М.** Особливості та структура системи підготовки кадрів для туристичної сфери [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/filonenko.htm.
- 3. Федорченко В.К.** Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://tourlib.net/aref_tourism/fedorchenko.htm.
- 4. Рабаданова Я.М.** Особливості підготовки фахівців туристичної галузі [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/526/1/Рабаданова%20Я.М.%20Особливості%20підготовки%20фахівців%20туристичної%20галузі.pdf>.
- 5. Польова Л.В.** Особливості практичної підготовки фахівців з туризму [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/poljova.htm.

Гункевич М. Б. Сучасні тенденції процесів підготовки фахівців галузі туризму в Україні

У статті розглядається сучасний стан та реалії процесів підготовки фахівців туристичної індустрії в Україні, як основи для майбутнього ефективного розвитку туризму, який проголошений пріоритетною галуззю національної економіки нашої держави. Визначено основні вимоги до професійних якостей майбутніх кадрів та компоненти їх професійної підготовки. Також запропоновано деякі елементи закордонного досвіду щодо покращення здобуття практичних навичок студентами відповідних спеціальностей ВНЗ, які покликані

усунути існуючі проблеми практичної підготовки майбутніх фахівців галузі туризму в Україні.

Ключові слова: туристична освіта, фахівці галузі туризму, професійна підготовка, туристична індустрія.

Гункевич М. Б. Современные тенденции процессов подготовки специалистов в сфере туризма в Украине

В статье рассматривается современное положение и реалии процессов подготовки специалистов туристической индустрии в Украине, как основы для будущего эффективного развития туризма, который провозглашенный приоритетной веткой национальной экономики нашего государства. Намечены основные требования к профессиональным качествам будущих кадров и компоненты их профессиональной подготовки. Также предложено некоторые элементы зарубежного опыта насчет улучшения приобретения практических навыков студентами соответствующих специальностей ВУЗов, которые призваны удалить существующие проблемы практической подготовки будущих специалистов в сфере туризма в Украине

Ключевые слова: туристическое образование, специалисты сферы туризма, профессиональная подготовка, туристическая индустрия.

Hunkevych M. B. Modern Trends in Process of Training Specialists of the Tourism Industry in Ukraine

The article examines the current state and realities of the processes of preparation specialists of the tourism industry in Ukraine. Tourism industry declared as a priority sector of the national economy in Ukraine. That is why tourism needs availability of qualified and competent personnel who have continued to develop the tourism industry at a high level. The article identifies the key requirements for professional skills of future professionals such as: tact, self-control, a sense of humor (demands of personal nature) and communication, responsibility, culture of behavior, knowledge of economics and politics (professional skills). Also in the articles are listed components of professional training specialists on tourism issues and shows the main areas on which the teaching tourism specialists happening – managers of tourism and recreation, financial managers, animators, guides, experts in cultural tourism. Although the theoretical training of specialists in the sphere of tourism in Ukraine is at a high level, but practical training has a series of problems. One such problem is the lack of cooperation between universities and tourism enterprises. As a result, travel companies often refuse to take students to practice because the practice usually coincides with the peak tourist season and travel companies do not want to spend their time on student learning. So one of the suggestions for educational institutions is to organize the practice during the tourist off-season and use foreign experience of training specialists of tourism.

Key words: tourism education, experts of the tourism industry, training, tourism industry.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – кандидат економічних наук, доцент Грищук А.М.

УДК 378.

Р. П. Загнибіда

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ

У сучасній системі вищої освіти України здійснюються активні пошуки шляхів удосконалення підготовки фахівців для різних сфер професійної діяльності, зорієнтованих на формування компетентності, розвиток творчих та потенційних можливостей, забезпечення ефективних умов для самоосвіти та самовдосконалення студентів.

Закон України «Про туризм» визначає туристичні послуги як послуги суб'єктів туристичної діяльності по розміщенню, харчуванню, транспортному, інформаційно-рекламному обслуговуванню, а також послуги закладів культури, спорту, побуту, відпочинку і т.п., спрямовані на задоволення потреб туристів. Фактично в туризмі маємо справу зі складними організаційними утвореннями, які визначаються певним набором правил спілкування з клієнтами, взаємопов'язаних цілей як комерційного, так і некомерційного характеру. Власне тому однією з основних умов успішної та ефективної діяльності менеджера туризму є не тільки чітке формулювання та розуміння цілей та шляхів їх досягнення, а й дотримання нормативних аспектів діяльності представника туристичної індустрії.

Питання професіоналізму в останнє десятиліття стає об'єктом пильної уваги науковців із метою розробки завершеної теорії формування фахівця-професіонала. Питання підготовки менеджерів туризму в Україні розкриті в наукових працях Л. Кнодель, Л. Сакун, Т. Сокол, Н. Хмилярчук, В. Федорченко та багато ін.

Проаналізувати та розкрити сутність понять «професійне самовдосконалення менеджерів туризму», «самовдосконалення», «професійне самовдосконалення».

Сучасна парадигма вищої професійної освіти в галузі управління туризмом зумовлює необхідність підготовки спеціаліста, який готовий до реалізації дослідницько-аналітичної, технологічної, сервісної, організаційної та управлінської функцій; вміє мобільно орієнтуватися та